

**BELEIDSONDERSTEUNENDE NOTA OMTRENT ONTWERPDECREET
'VRIENDENLENING'**

Sophie Manigart, Vlerick Leuven Gent Management School en Universiteit Gent
Christof Beuselinck en Wouter De Maeseneire, Universiteit Gent

Gent, 28 juni 2005

1. KORTE SAMENVATTING INHOUD

In het kader van de introductie van de vriendenlening dienen de budgettaire implicaties geraamd te worden. De berekeningen doorgevoerd in deze beleidsondersteunende studie houden rekening met 3 mogelijke scenario's om de impact van de maatregel voldoende te kunnen inschatten. Scenario 1 heeft een eerder voorzichtig karakter en schat een vrij matig succes in de beginjaren. Scenario 2 veronderstelt een gelijke mate van gebruik van de vriendenlening, en dit vanaf het jaar van de invoering ervan. Scenario 3 houdt daarnaast rekening met grotere gemiddelde leningsbedragen per vriendenlening.

	Budgettaire impact in 2006	Geïnvesteed bedrag
Voorzichtig scenario:	€200.000	€15 mio
Realistisch scenario:	€450.000	€34 mio
Optimistisch scenario:	€770.000	€61 mio

Welk van de drie scenarios het dichtst bij de realiteit zal aansluiten, zal in hoge mate afhangen van de promotie en concrete invulling van dit instrument.

Los van de sensitiviteitsanalyses toont het model in essentie volgende zaken aan :

- *De budgettaire impact in het eerste applicatiejaar (2006) is laag.*
- *De grootste (lange termijn) omvang van de budgettaire impact wordt slechts duidelijk na een periode van 9 jaar.*
- *De overheid dient tussen 2007 en 2015 rekening te houden met een gelijkmatige incrementele jaarlijkse kos (afhankelijk van het succes van de maatregel).*
- *Alhoewel de jaarlijkse fiscale inbreng van de lopende vriendenleningen 'slechts' 2,5% bedraagt van de uitstaande saldi, vormt deze component het leeuwendeel van de financiële last voor de overheid.*

- De ‘verliesaftrek’, de eenmalige fiscale inbreng voor gefaalde vriendenleningen (i.e. waarvan de terugbetaling definitief gestaakt is en/of de ontvanger in faling is) daarentegen beslaat +/- 25% van de totale financiële last voor de overheid.
- De *uiteindelijke budgettaire impact* zal afhangen van het *succes en de uiteindelijke implementatie* van het vriendenlening programma. De inschattingen hiervan zijn op realistische cijfers gestaafd. Kleine aanpassingen van deze cijfers tonen aan dat marginale verschuivingen kunnen plaatsvinden maar dat de algemene budgettaire implicaties qua grootte-orde blijven bestaan.

2. GEBRUIKTE BRONNEN VAN INFORMATIE

Het ondersteunend cijfermateriaal dat we aanwenden in de doorgevoerde analyses komt uit verschillende bronnen. Deze zijn gecollecteerd uit academische studies en publicaties, rapporten van studiediensten en financiële instellingen, alsook via persoonlijk verkregen informatie bij contactpersonen in geschikte instanties. Bij wijze van voorbeeld volgt hier een niet-exhaustieve lijst van de belangrijkste informatiebronnen:

- a) Unizo – Coface Euro DB
- b) START databank
- c) Global Entrepreneurship Monitor (GEM)
- d) Graydon
- e) Handboek Ooghe & Van Wymeersch (2003), hoofdstuk 17
- f) Ecodata via <http://www.minfin.fgov.be>
- g) Rapporten omtrent Nederlandse ‘tante Agaath’ regeling
- h) Contactpersonen binnen participatiemaatschappijen (confidentiële informatie)

3. MODEL & BEREKENINGEN

Om de volledige budgettaire impact van de vriendenlening in te schatten dient men een voldoende lange tijdshorizon te bestuderen. In de doorgevoerde simulatie beschouwen wij bijgevolg een tijdsperiode van 10 jaar (2006-2015). Cruciale elementen in de berekeningen van het model zijn (1) **succesfactoren** (i.e. in welke mate zal dit aangeboden instrument gebruikt worden), (2) het **gemiddelde bedrag** per uitstaande vriendenlening, en (3) **falingsgraden** (i.e. welk deel van de toegekende vriendenleningen kan niet worden gerecupereerd en leidt tot 30% fiscale verliesaftrek).

De bijgevoegde Excel-spreadsheet ('Vriendenlening.xls') bevat een simulatie van de budgettaire implicaties, gegeven een aantal realistische assumpties omtrent succes en faling. Dit model bevat waarden die – gebaseerd op verschillende informatiebronnen – meest realistisch zijn; toch voorzien wij de flexibiliteit om bepaalde parameters aan te passen. Indien gewenst kan men bijgevolg in de beleidsondersteunende beslissing een aantal sensitiviteitsanalyses doorvoeren, mochten bepaalde inputfactoren van het model door de beleidsmedewerkers anders worden ingeschat.

De belangrijkste assumpties en basiskennmerken van het gehanteerde model zijn als volgt:

- a) Aantal startende ondernemingen in Vlaanderen in de tijdsperiode is quasi-stabiel en benadert het niveau van 2003 (=28.000).¹
- b) Het percentage zelfstandigen bedraagt 55% van het totaal aantal starters; van dit percentage is 65% zelfstandige in hoofdberoep (enkel deze komen in aanmerking voor de vriendenlening, cfr. Ontwerpdecreet Artikel 2).²
- c) In een 'regimejaar' zal 2.5% van de ondernemingen tussen 0 en 3 jaar gebruik maken van de vriendenlening. In de opstartfase (2006-2007) zal dit gebruik in het voorzichtig scenario echter lager liggen (resp. 45% en 75% van de uiteindelijk verwachte 2.5%).³

¹ Het aantal starters varieerde de laatste 10 jaar tussen een maximum van 34.244 (in 1998) en een minimum van 27.266 (in 2002) en blijft de laatste vijf jaar vrij stabiel circuleren rond de grens van 28.000 starters (exclusief VZW's en burgerlijke vennootschappen!) waardoor dit cijfer als benchmark wordt gebruikt voor de toekomst (bron: Unizo).

² Cijfers gebaseerd op Unizorapport en Coface Euro DB (2005).

³ Deze verwachtingen zijn o.a. gebaseerd op het gebruik van de Nederlandse equivalente 'tante Agaath' regeling, dewelke geïntroduceerd werd in 1996 en in de beginjaren door 2 à 3% van de ondernemingen gebruikt werd (bron: *Stimulering van het MKB: de effectiviteit van het beleidsinstrumentarium*, EIM 2002; Nederlands Ministerie van Financiën). Opmerkelijk verschil tussen deze Nederlandse regeling en de Belgische vriendenlening is het gebruik van indirecte investeringen via

- d) Het gemiddeld bedrag per vriendenlening bedraagt €20.000 in het eerste en tweede scenario, en €30.000 in het derde scenario.
- e) Het gemiddelde percentage falingen van de ondernemingen in de pool is constant doorheen de tijd en bedraagt 4.5%.⁴
- f) Het gemiddelde bedrag van de uitgeschreven vriendenleningen wordt geschat op EUR 20.000.⁵
- g) Van alle falende vriendenleningen (i.e. waarvan de kredietverstrekker 30% in fiscaal verlies mag nemen) is gemiddeld 70% definitief verloren.⁶
- h) De leningen worden over het ganse jaar toegekend, dus in jaar van toekenning is de impact slechts voor de helft voelbaar.

Het model, gebaseerd op de hierboven gespecificeerde assumpties, geeft de volgende resultaten met betrekking tot budgettaire implicaties (bedragen in EUR):

intermediairs. Aangezien de Belgische regeling deze vorm van indirect investeren niet voorziet in de optiek van de vriendenlening s.s. (maar echter via de Arkimedes regeling), voorzien wij een eerder gematigd gebruik van deze investeringsformule in België, vergelijkbaar met de beginjaren in Nederland (toen ook enkel *directe* investeringen gehanteerd werden). Bovendien was de regeling in Nederland toegankelijk voor starters jonger dan 8 jaar, minder strikt met betrekking tot de looptijd van de lening, en was ook de verliesaftrek groter. Wij wensen te vermelden dat het uiteindelijke succes van de regeling ook in belangrijke mate zal bepaald worden door de publiciteit die van overheidswege zal gemaakt worden voor de vriendenlening (cfr. infra). Scenario's 2 en 3 houden rekening met aanpassingen in dit percentage.

⁴ Falingen dienen ruimer gezien te worden dan faillissementen *sensu stricto*. Falingen bevatten hier alle vriendenleningen die wegens een reden gespecificeerd in het Ontwerpdecreet Artikel 10 niet meer kunnen terugbetaald worden. Statistieken met betrekking tot pure faillissementen in België tonen dat de percentages beduidend lager zijn in de beginjaren (1 à 3%) na oprichting ten opzichte van latere jaren (4 à 5%). Berekningen gebaseerd op cijfers van Unizo, Graydon en een niet bij naam genoemde participatiemaatschappij tonen aan dat het aantal verwachte falingen *sensu lato* een eerder stabiel patroon vertoont en dat dit overeenstemt met het lange termijn gemiddelde voor falingen (4 à 5% per jaar). Belangrijk is ook dat kleine wijzigingen in dit percentage geen grote implicaties hebben voor de totale fiscale overheidslast (cfr. infra).

⁵ In Nederland was het gemiddelde leningsbedrag EUR 38.500 in het eerste jaar dat Tante Agaath bestond (bron: *Stimulering van het MKB: de effectiviteit van het beleidsinstrumentarium*, EIM 2002). Echter, aangezien de lening in Nederland kon toegekend worden aan ondernemingen die max. 8 jaar oud zijn, en dus gemiddeld waarschijnlijk reeds een stuk groter zijn, kan men redelijkerwijze aannemen dat dit bedrag in België voor de vriendenlening een stuk lager zal zijn. Tevens was de verliesaftrek er ook groter (cfr. supra) waardoor grotere leningen toegestaan worden. Bovendien blijkt 60% van de starters aan een totale financiering van EUR 60.000 voldoende te hebben wat de grootte van EUR 20.000 per gemiddelde vriendenlening valabel maakt (Europese Commissie, 2004).

⁶ Dit cijfer is gebaseerd op vertrouwelijke informatie m.b.t. leningen aan zelfstandigen en KMOs, verstrekt door contactpersonen binnen financiële participatiemaatschappijen.

Tabel 1: budgettaire implicaties vriendenlening – voorzichtige scenario

Jaar	Totaal aantal uitstaande VL	Gemiddeld bedrag per VL	Totaalbedrag uitstaande VL	Impact belastingvermindering (2,5%)	Impact verliesaftrek (30%)	Totale impact
2006	763	20.000	15.261.750	190.772	0	190.772
2007	2.001	20.000	40.011.221	682.327	144.224	826.551
2008	3.606	20.000	72.125.716	1.379.205	378.106	1.757.311
2009	5.140	20.000	102.795.059	2.145.939	681.588	2.827.527
2010	6.604	20.000	132.084.281	2.878.170	971.413	3.849.583
2011	8.003	20.000	160.055.489	3.577.450	1.248.196	4.825.646
2012	9.338	20.000	186.767.992	4.245.262	1.512.524	5.757.787
2013	10.614	20.000	212.278.432	4.883.023	1.764.958	6.647.981
2014	11.832	20.000	236.640.903	5.492.085	2.006.031	7.498.116
2015	12.491	20.000	249.823.019	5.821.638	2.136.472	7.958.110

In het tweede scenario wordt verondersteld dat reeds vanaf het eerste jaar de vriendenlening door 2,5% van de starters gebruikt wordt en dat dit percentage constant blijft. Dit scenario toont gelijkaardige budgettaire implicaties op lange termijn doch toont ook dat de budgettaire impact in het introductiejaar meer dan verdubbelt.

Tabel 2: budgettaire implicaties vriendenlening – scenario met 2.5% van startersleningen als vriendenlening vanaf introductiejaar

Jaar	Totaal aantal uitstaande VL	Gemiddeld bedrag per VL	Totaalbedrag uitstaande VL	Impact belastingvermindering (3%)	Impact verliesaftrek (30%)	Totale impact
2006	1.696	20.000	33.915.000	423.938	0	423.938
2007	3.315	20.000	66.303.825	1.233.658	320.497	1.554.155
2008	4.862	20.000	97.235.153	2.006.941	626.571	2.633.512
2009	6.339	20.000	126.774.571	2.745.427	918.872	3.664.299
2010	7.749	20.000	154.984.715	3.450.680	1.198.020	4.648.700
2011	9.096	20.000	181.925.403	4.124.198	1.464.606	5.588.803
2012	10.383	20.000	207.653.760	4.767.406	1.719.195	6.486.602
2013	11.611	20.000	232.224.341	5.381.671	1.962.328	7.343.999
2014	12.784	20.000	255.689.245	5.968.294	2.194.520	8.162.814
2015	12.784	20.000	255.689.245	5.968.294	2.194.520	8.162.814

In een derde scenario dat we meegeven is het percentage van de starters die gebruik maken van vriendenleningen gelijk aan 3% en ook constant vanaf het introductiejaar. Nu houden we echter rekening met een hoger gemiddeld bedrag per uitstaande vriendenlening (EUR 30.000 in plaats van EUR 20.000).

Tabel 3: budgettaire implicaties vriendenlening: scenario met (1) gemiddeld leningsbedrag van EUR 30.000 en (2) constant 3% van de startersleningen als vriendenleningen

Jaar	Totaal aantal uitstaande VL	Gemiddeld bedrag per VL	Totaalbedrag uitstaande VL	Impact belastingvermindering (3%)	Impact verliesaftrek (30%)	Totale impact
2006	2.035	30.000	61.047.000	763.088	0	763.088
2007	3.978	30.000	119.346.885	2.220.585	576.894	2.797.479
2008	5.834	30.000	175.023.275	3.612.494	1.127.828	4.740.322
2009	7.606	30.000	228.194.228	4.941.768	1.653.970	6.595.738
2010	9.299	30.000	278.972.488	6.211.225	2.156.435	8.367.660
2011	10.916	30.000	327.465.726	7.423.556	2.636.290	10.059.846
2012	12.459	30.000	373.776.768	8.581.332	3.094.551	11.675.883
2013	13.933	30.000	418.003.813	9.687.008	3.532.190	13.219.198
2014	15.341	30.000	460.240.642	10.742.929	3.950.136	14.693.065
2015	15.341	30.000	460.240.642	10.742.929	3.950.136	14.693.065

Deze aanpassingen in de 2 ‘kritische’ inputfactoren van het model tonen aan dat de budgettaire implicaties sterk kunnen variëren naargelang het **gemiddelde bedrag** van de uitstaande vriendenlening én het **succes** van de formule. Veranderingen in het percentage falingen daarentegen hebben een vrij beperkte impact daar de toegenomen verliesaftrek grotendeels wordt gecompenseerd door de afname van de 2,5%-belastingvrijstelling.

Ons inziens is het scenario in Tabel 1 (het ‘voorzichtige’ scenario met een eerder lage graad van gebruik in de beginjaren) het meest waarschijnlijke, wat impliceert dat de budgettaire repercussies in 2006 eerder laag zullen zijn. Dit argument is gebaseerd op het succes van de ‘Tante Agaath’ formule in Nederland (weliswaar gecorrigeerd voor pure directe investeringen) en de gemiddelde leningsbedragen die door bevriende partijen (de zogenaamde *Friends, Family and Fools*) worden geïnvesteerd in jonge ondernemingen (bron: START-data). Dit is echter sterk afhankelijk van de mate waarin deze regeling zal gepromoot en geïmplementeerd worden. Hierop hebben wij echter geen zicht. Indien gewenst, kan men in

de begeleidende excel-spreadsheet andere parameters invullen in de eerste sheet. De budgettaire impact ziet men dan in de tweede sheet.